

Verslag overleg tussen vertegenwoordigers SGP en ChristenUnie met het Comité van Vrouwenbonden op Gereformeerde grondslag, 25 maart 2022 in Tricht

Aanwezigen

De heer Stoffer (SGP), mevrouw Bikker en Wursten (ChristenUnie), mevrouw De Koeijer, Maas, Den Hertog, Van Vugt, Heikoop, Rijken, Van Ark (vrouwenbonden), Smit (notuliste)

Afwezig: mevrouw De Zwart, De Jonge, Schalkoort

Vanuit de SGP is Chris Stoffer aanwezig. Hij gaat iets eerder weg. Vanuit de ChristenUnie sluiten in de loop van de vergadering Mirjam Bikker aan en haar medewerkster Martine Wursten.

1. Opening door de heer Stoffer

Chris Stoffer opent de vergadering met het lezen van psalm 32 en gebed. Hij spreekt een persoonlijk woord over deze psalm. De zonde is de achtergrond van psalm 32. David zweeg, en zijn levensvreugde verdween. Maar toen hij zijn zonde beleed kwam er perspectief.

Zou het met Nederland ook niet beter gaan als we zouden belijden dat er zoveel zonden zijn?

David kon zeggen dat het goed was geweest, toen hij terug keek. Ook al begrijpen we onze weg niet altijd, als Gods oog op je is, dan is het toch goed. Dan hebben de goddelozen veel smarten, maar die op de Heere vertrouwen die zal de goedertierenheid omringen. Dan is er vreugde.

2. Vaststellen van de agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld, waarbij de volgorde wordt afgestemd op de aanwezigheid van Chris en Mirjam.

3. Verslag van de bespreking van 22 maart 2019

Het verslag wordt met een kleine tekstuele aanpassing op pagina 2 en met dank aan Evelien vastgesteld.

4. Korte terugblik op de gemeenteraadsverkiezingen en debatten rond abortus

De uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen wordt globaal besproken. De opkomst van lokale partijen is verder toegenomen. Soms (zoals in Barendrecht) baart dat best zorgen.

Is het een teken van verminderd vertrouwen in de landelijke politiek? Of van het feit dat de aandacht voor 'de gewone man' minder lijkt te worden vanuit de landelijke politiek? De opkomst was erg laag, zeker in bepaalde wijken en steden. Landelijk is het beeld dat de SGP qua stemmen in totaliteit iets is gestegen en de ChristenUnie iets is gedaald. Het globale beeld is positief.

Chris vindt het wel zorgelijk dat het CDA opnieuw moest 'inleveren', ook al was het minder dan verwacht. Ook al komt deze partij qua standpunten steeds verder van ChristenUnie en SGP af te staan, toch is er regelmatig steun op de onderwerpen die we deze ochtend bespreken.

God staat er boven. We leven in de eindtijd en zien steeds meer tekenen van de naderende wederkomst: pestilentie, oorlogen, hongersnoden. Het is opmerkelijk dat dit jaar op meerdere bondsdagen van de aangesloten bonden de wederkomst het hoofdthema vormt zonder dat dit was afgestemd.

Chris blikt terug op de debatten die de laatste tijd zijn gevoerd rondom abortus, over de

beraadtermijn en abortus. De steun voor het pro life standpunt van SGP en ChristenUnie was gering, en kwam vooral van de partijen CDA, PVV (die verdeeld stemde), FVD, Ja21 en BBB.

Daarna was het debat over de vraag of de abortuspil via de huisarts verkrijgbaar moet worden. Sommige (ook niet-christelijke) huisartsen willen het overigens helemaal niet. In zo'n debat krijg je soms het gevoel dat je net zo goed tegen een muur kunt praten. Er wordt gesproken over de balans tussen het recht om te beslissen wat je met eigen lichaam doet als vrouw en het ongeboren leven. Die balans slaat helemaal door naar het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw. Aan het einde van het debat heeft Chris gewezen op Johannes 11: 'Ik ben de Opstanding en het Leven..' Met dat getuigenis is hij geëindigd. Maar er is nagenoeg geen weerklank meer voor dit Bijbelse getuigenis. En toch weet je niet wat dit getuigenis doet, mogelijk met een enkeling. In praktische zaken kun je best wat voor elkaar krijgen. Maar op ethisch gebied is de rem weg, en dan kun je niet veel meer dan getuigen. Maar Jezus leeft, dat staat vast. Overigens blijkt uit onderzoeken dat juist in de jongere generatie geluiden opgaan dat we te ver zijn doorgeslagen op dit terrein. Dat geeft soms hoop. Door liberale partijen is al veel bereikt. Maar wat heb je dan? Het wordt een koele kille samenleving.

5. Uitgebreidere bespreking van het thema

a. Positie eenverdieners

De kloof in belastingdruk tussen een- en tweeverdieners speelt al jarenlang. Heffingskortingen verdwenen, waardoor de kloof nog groter werd. De SGP vraagt er al jaren aandacht voor. Inmiddels gaan ook andere partijen er meer in mee. Een motie van de SGP en Omtzigt heeft een ruime meerderheid gehaald om de kloof te verkleinen.

Er wordt nagedacht over een nieuw belastingstelsel. Vanuit de overheid is er de druk om zoveel mogelijk mensen (mannen en vrouwen) de arbeidsmarkt op de krijgen en te houden. Aan de andere kant is er de financiële druk in gezinnen, zeker met stijgende huizenprijzen. Ook het opleidingsniveau is toegenomen. Als je samen kunt werken dan is dat prima, maar ga het niet stimuleren door zo'n groot verschil in fiscaliteit. Zet het gezin centraal. Er is enige hoop dat het langzamerhand de andere kant op gaat, maar het kan nog wel lang duren.

Bij echtscheidingen komt een vrouw er meestal slecht uit. Dat argument wordt vaak gebruikt om te stimuleren dat vrouwen blijven werken. Liever ziet de SGP steun vanuit de overheid om bij elkaar te blijven, of meer financiële steun. Misschien is dit ook iets om als vrouwenbonden verder over na te denken, of hierin iets betekend kan worden.

Vanaf hier nemen Mirjam en Martine deel aan het gesprek.

Mirjam geeft aan dat ook door de ChristenUnie is ingezet op 'Scheiden zonder schade'. Belangrijk dat ouders met elkaar in gesprek blijven. Verdrietig hoe echtscheidingen toenemen. Dat heeft diverse gevolgen, ook voor woningbouw. Naast uiteraard in de eerste plaats voor kinderen. Wat is het fijn dat er stabiele gezinnen zijn. Onze gezinnen kunnen daarin ook licht geven, laat dat ook doorklinken in Bijbelstudies e.d. van de vrouwenbonden. Veel kinderen bij Jeugd en Gezin komen uit gebroken gezinnen. Wees als kerken diaconaal, voor kerkelijke én voor niet-kerkelijke gezinnen. Zeker nu energierekeningen hoog oplopen.

b. Onderwijs

Mirjam: Artikel 23 staat behoorlijk onder druk als je kijkt naar de verkiezingsprogramma's. Dat ouders zelf een school mogen oprichten met de eigen identiteit wordt bediscussieerd. Ze is dankbaar dat in het regeerakkoord niet gerommeld wordt aan dit artikel. Ook de Onderwijsraad heeft aangegeven dat artikel 23 niet de oorzaak is van misstanden op scholen. Het is belangrijk om de meerwaarde te laten zien van identiteitsgebonden scholen. Juist christelijke scholen kennen veel meer een mix van leerlingen, rijk en arm, sociaal zwakker en sterk, enzovoorts dan de meeste openbare scholen. Er zijn spannende momenten geweest, bijvoorbeeld in het debat rond de Gomarus.

Chris: Aan burgerschapsonderwijs zitten twee kanten, het is een kans én bedreiging. Als art. 23 overeind blijft, kan er ook uitholling van binnenuit zijn. En als je bepaalde wijken zoals de Schilderswijk beter bekijkt, dan zie je dat mensen zich afkeren van de democratie. Het is goed als ook de Biblebelt breder kijkt dan soms gebeurt. Beelden van twee kanten zijn eenzijdig. Burgerschapsonderwijs helpt om die eenzijdigheid tegen te gaan. Aan de andere kant bestaat het gevaar van een soort staatsmoraal, dat er nog maar één manier van denken mag zijn. Dat past niet bij onze Nederlandse identiteit. Mensen moeten in vrijheid een mening kunnen hebben. Chris ziet dat er in de gereformeerde gezindte soms nog wel heel zwart wit gesproken wordt over mensen met een homoseksuele geaardheid. Het kan ook een taak zijn van de vrouwenbonden om zo'n thema te bespreken en te zorgen dat in de opvoeding met respect en liefde over hen wordt gesproken. Anders heeft de Inspectie soms wel een terecht punt.

Mirjam: De openheid is toegenomen. Er zijn ook nog wel veel karikaturen. We moeten laten zien dat we de Heere Jezus proberen na te volgen. Bij openbare ROC's hebben leerlingen met een andere geaardheid het overigens meestal veel moeilijker dan op een reformatorische school.

c. Abortus

Mirjam krijgt terug op de debatten rond abortus. Ze vond het zware debatten. Eerst probeer je aan te geven dat een vrouw in paniek is, dat een beraadtermijn zijn waarde heeft, en vooral ook te spreken vanuit de waarde van ongebooren leven. Maar het antwoord op de vraag wat die waarde voor Kamerleden is, was: 'Welke waarde de moeder eraan geeft', zolang het niet boven de 24 weken is. Het heeft geen waarde in zichzelf. Onbegrijpelijk...bij 8 weken zie je het hartje al kloppen... Dat de balans tussen recht van de vrouw en waarde van het kind compleet uit balans is, dat wordt niet eerlijk toegegeven. Het gaat vooral om de autonomie van de vrouw. Als je inzet op praktische en financiële steun voor een vrouw is er nog een beetje medewerking, maar in praktijk weinig. Mirjam bedankt voor al het gebed. De minister komt met plannen in mei. Ze hoopt dat we er als kerken ook zijn voor vrouwen die hulp nodig hebben. Aandacht voor tienermoeders is in het bijzonder nodig, zeker ook uit de Marokkaanse en Antilliaanse gemeenschap. Daar kunnen we zo van meerwaarde zijn. Lokaal is het nodig dat de kerken uitstralen dat mensen aan kunnen kloppen bij een kerk die er voor hen is, en die niet als eerste vraagt wat er verkeerd is gegaan.

d. Voltooid leven

Mirjam: Het wordt aan de Tweede Kamer gelaten welke wetsvoorstellen er komen op dit vlak. D'66 is bezig met een wet. Het Raad van State-advies is er, maar is alleen bij D'66 bekend. Waarschijnlijk is het dus kritisch... Ook de commissie Schnabel concludeerde dat je een dergelijke wet niet moet

willen. Els van Wijngaarden heeft onderzoek gedaan waaruit blijkt dat het om een hele kleine groep van ouderen gaat die niet ziek zijn, maar geen zin meer in het leven hebben. Bij nagenoeg al die mensen zijn er periodes van niet willen, maar ook periodes dat ze het wel weer zien zitten. Belangrijk is het gevoel van gezien worden, dat anderen jou er als oudere graag bij willen hebben. De vraag is of er een meerderheid is voor het wetsvoorstel. Ook bij GroenLinks (vanuit de werkgroep de Linker Wang) en bij de SP zijn er echt wel mensen die tegen zijn bijvoorbeeld. Ook de ouderenbonden roeren zich. Maar we leven in een seculiere samenleving.

De vraag kan zijn waarom de ChristenUnie dit wetsvoorstel aan de Kamer heeft gelaten. Deze wet werd steeds zo geframed alsof dit voorstel werd tegengehouden door ChristenUnie en SGP. Terwijl dat niet zo is. Dat werkte in het nadeel, omdat er een risico op 'vergeldingsdrang' kan ontstaan. Het is een zoektocht geweest hoe daar mee om te gaan.

Chris heeft een initiatiefwet ingediend voor rouwverlof. Er was vaderverlof, maar voor de verdrietige kant van het leven was er niets. GroenLinks wilde meedoen. Inmiddels zijn bijna alle partijen voor.

De SIRE campagne over sterven is niet verkeerd. Praten we inderdaad niet te snel over onderwerpen als sterven heen? Mirjam is nu een jaar zorgwoordvoerder en heeft hospices en zorginstellingen bezocht. Veel mensen hebben geen beeld bij wat sterven is. In de Middeleeuwen was sterven veel meer vertrouwd. Je hoopt dat zo'n campagne bijdraagt in het zoeken naar antwoorden op vragen die verder gaan dan dit leven. Ze is ook bezig met onderwerpen als de financiering van hospices en palliatieve zorg. Dat is soms lastig want deze werken veel met vrijwilligers, terwijl VWS-financiering meestal gekoppeld wordt aan personeel met diploma's.

Juist bij de rafelranden van het leven kun je het verschil maken als christen. Een christelijk hospice is er voor iedereen, maar zal niet meewerken aan euthanasie.

Hierna verlaat Chris de vergadering.

6. Kortere bespreking van het thema

a. Christenvervolging

Mirjam: Christenvervolging neemt toe. Als christelijke fracties dringen we aan om bijvoorbeeld een ambassadeur op het matje te roepen of christenvervolging bij staatsbezoeken te bespreken. Ook in het Europees Parlement is er een rapporteur christenvervolging. Juist gisteren was er een bericht uit Noord-Korea dat christenen vermoord zijn. Wat kun je nu doen... ? Allereerst bidden dat er een verandering komt van zo'n regime. Tot steun zijn voor geloofsgenoten daar en vluchtelingen. Als kerken meedoen binnen organisaties als Open Doors en ook bemoedigingen sturen. Je merkt dat het realiteit is wat er in Openbaring staat. Er is nood, we kijken uit naar het Koninkrijk dat komt.

Op het gebed doet de Heere wonderen. Er wordt gerefereerd aan het christenen uit Pakistan Shafqat en Shagufta. Voor hen is veel gebeden. Zij zijn vrijgelaten.

Soms voel je je eenzaam in debatten, maar we mogen wel volop uitkomen voor wat we geloven. In dat geval zijn onze moeilijkheden vrij overzichtelijk ten opzichte van deze broeders en zusters.

Die vrijheid is een grote rijkdom. Bij de start van corona hebben we er iets van ervaren wat het is om niet meer zomaar naar de kerk te kunnen. Maar het is niet te vergelijken met wat christenen in andere landen meemaken.

Ook gebed voor de machthebbers is nodig. Stel dat een van de machthebbers tot bekering komt... De Heere kan het.

b. Coronabeleid en druk op vaccinatie

Drie jaar geleden is in dit overleg gesproken over mogelijke vaccinatiedwang. Niemand had toen kunnen vermoeden hoe die druk inmiddels is gebleken. Persoonlijk vindt Mirjam het een geschenk dat er vaccins zijn gekomen. Maar altijd in vrijheid van geweten. In de Acte van Verlattinghe die wel wordt gezien als het begin van onze natie wordt verwezen naar Ezechiël en de herder met oog voor zijn schapen. Dat is een grondbeginsel. Als ze daarover sprak met minister De Jonge bleek dat hij vanuit bescherming van kwetsbaren en zijn mening dat vaccins daarvoor het middel zijn dat laat voorgaan op het beginsel van vrijheid.

De ChristenUnie was vanaf het begin tegen 2G. Wat als we nou iedereen testen was een voorstel van de CU. Toen begon het wat te veranderen. Maar nog steeds wilden (bijzonder als *liberale* partijen!) VVD en D66 niet vaccinatie vrij laten. Er zit een bepaalde maakbaarheidsgedachte achter. Vaccinaties hebben bijgedragen aan de gezondheid, maar we zien ook dat het resultaat niet was zoals we hoopten en dat het zeker geen complete oplossing bleek. De kloof in de samenleving werd daarbij vergroot. Bij mensen die al huiverig stonden tegenover de overheid is dat gevoel alleen maar vergroot. De ChristenUnie heeft erop aangedrongen dat je niet alleen vanuit Den Haag moet aangeven wat er moet gebeuren, maar ook verantwoordelijkheid in de samenleving moet leggen. Die verantwoordelijkheid is ook een zoektocht voor kerken en vrouwenbonden.

Onder jongeren zie je veel gevolgen van corona, veel mentale problemen. Er zijn plannen gemaakt om daarin te helpen. Koningin Maxima helpt ook mee in het taboe eraf halen als je somber en depressief bent. Ook voor ouders ligt daar een taak richting hun kinderen, en ook om dit onderling te bespreken. Toon je kwetsbaar.

Jongeren durven niet meer te falen en leggen een grote druk op zichzelf. Vaak leren we het meest van onze fouten en van de gebrokenheid. Struikelen en genadevol mogen leven... Daar gaat het om! Zie het in het leven van David. In die zin hoopt Mirjam dat ook jongeren de preken weer leren waarderen. De Heere is trouw.

Door de vrouwenbonden is een coronaprotocol gemaakt voor de vakantieweken voor ouderen en mensen met een beperking. Het loopt storm met de aanmeldingen. Vrijwilligers zijn nog wel lastig te vinden, zeker vanwege de hoge werkdruk in de zorg.

7. Rondvraag

De vluchtelingenopvang van Oekraïners komt best moeilijk van start wordt door mevrouw Heikoop aangegeven. Het goed organiseren duurt wat langer geeft Mirjam aan. Het is waardevol dat er goed wordt gekeken in welke gezinnen vrijwilligers terecht komen. Maar het moet niet het vuur doven. Oekraïense mensen krijgen leefgeld. Gezinnen die ze opvangen krijgen geen tegemoetkoming. Maar er moet wel aandacht voor zijn dat het financieel te doen blijft om mensen op te vangen. De landen om Oekraïne heen zijn veelal armer dan het westen. De verwachting is dat er meer vluchtelingen naar het rijkere deel van Europa komen. Polen wil ook wel meer vluchtelingen opvangen. Er zijn signalen van mensenhandel en uitbuiting, dat is erg zorgelijk. Vanuit de kerken wordt er veel gedaan qua opvang. Het gebed is ook hier erg nodig. De Oekraïeners zijn daarin ook een voorbeeld voor ons.

DV 2023 wordt het overleg op **24 maart** gehouden. Zet dit vast in de agenda's.

Bij ChristenUnie zou mogelijk Gert-Jan Segers kunnen komen, zodat we dan wat meer kunnen ingaan op de thema's in zijn portefeuille.

8. Sluiting

Mirjam beëindigt de vergadering met dankgebed.